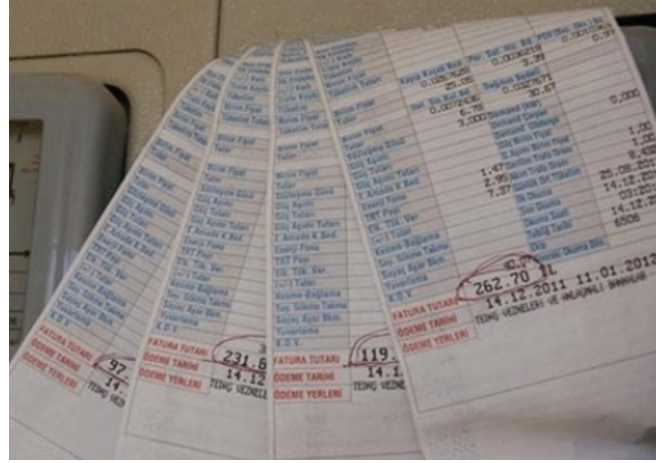

Kayıp ve Kaçak Bedeli Nasıl Geri Alınır?

KAYIP-KAÇAK BEDELİ EKONOMİK KAMBUR HALİNE GELDİ

EMO İzmir Şubesi
30. Dönem Enerji Komisyonu

Meslek alanlarımıza ilişkin son yıllarda teknik bir problemten öte toplumsallaşmış en temel sorunlardan biri elektrik dağıtım şebekesinde yaşanan teknik kayıp ve kaçakların miktarı ve faturalara yansımaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Elektrik dağıtım şebekelerinin işletme hakkının devredilmesi şeklinde gerçekleştirilen

Dağıtım Şirketleri Kayıp Kaçak Oranları (2014-Yüzde)

	Hedef	Gerçek	Fark
Dicle	71,07	74,15	3,08
Vangölü	52,1	61,02	8,92
Aras	23,81	26,21	2,4
Toroslar	12,24	13,2	0,96
Fırat	10,59	9,51	-1,08
Boğaziçi	10,26	9,16	-1,1
Çoruh	10,15	9,05	-1,1
Akdeniz	8,02	8,5	0,48
Gediz	7,34	8,38	1,04
Yeşilirmak	8,97	8,27	-0,7
Aydem	8,49	7,92	-0,57
Osmangazi	7,21	7,81	0,6
Çamlıbel	6,92	7,73	0,81
Başkent	7,88	7,68	-0,2
Meram	8,28	7,33	-0,95
Ayedaş	6,61	7,2	0,59
Kayseri	10,01	6,92	-3,09
Uludağ	6,9	6,86	-0,04
Akedaş	10,03	6,79	-3,24
Sakarya	6,64	6,76	0,12
Trakya	7,7	6,33	-1,37

özelleştirmelerin en temel gerekçesini kayıp ve kaçak oranının düşürüleceği oluşturmuştu. Özelleştirmelere gerekçe olarak sunulan enerjinin kesintisiz, kaliteli ve ucuz bir biçimde ulaştırılması ilkesi bir yana kamunun gerekli yatırımları yapmadığından kayıp ve kaçak oranlarının özelleştirmeler ile düşürüleceği iddiası da havada kalmıştır. Bugün gelinen nokta itibarıyla kayıp ve kaçak oranının düşürülmesi bir yana, yurtaşlardan tahsil edilen bedellerin sürekli olarak büyümesinden kaynaklı toplumsallaşan bir sorun ile karşı karşıya kaldık.

Gerçekleşen kayıp-kaçak oranlarına ilişkin en yeni veriler, kısmi olsa da Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu'nun (EPDK) 2014 yılı Elektrik Piyasası Gelişim Raporu'nda yer alıyor. İletim sisteminde gerçekleşen kayıp oranının yüzde 2,7 olduğuna yer verilen raporda, dağıtım bölgelerinin de kayıp oranlarına yer veriliyor.

Rapora göre en yüksek kayıp kaçak oranları 2014 yılında yüzde 74 ile Dicle, yüzde 61 ile Vangölü ve yüzde 26 ile Aras bölgelerinde gerçekleşmiştir. En düşük kayıp kaçak oranları ise yüzde 6,33 ile Trakya, yüzde 6,76 ile Sakarya dağıtım bölgelerinde gerçekleşmiştir. Rapora göre 21 dağıtım bölgesinden 10'unda hedeflenen kayıp ve kaçak oranı şirketlerin talepleri

üzerine hedeflerin EPDK tarafından 2 kez revize edilmesine rağmen tutulamadı.

Türkiye'de 2001 yılında Elektrik Piyasası Kanunu'nun yayımlanmasından bu yana plansız bir enerji politikası sürdürülmektedir. Ağırlıklı olarak AKP dönemine denk gelen ve EPDK üzerinden sürdürülen piyasalaştırma çalışmaları nedeniyle bugün enerji maliyetlerinden bağımsız olarak ortaya çıkan bir faturalandırma gerçeği ile karşı karşıyayız. İsteyenin istediği yere, istediği zaman santral kurmasına hatta bu santralleri istediği zaman çalıştırmasına dayalı bu sisteme, dağıtım bölgelerinin de özelleştirilmesiyle isteyen istediği kar oranını yakalamasına dönük elektrik tarifelerinin oluşturulması ve kayıp-kaçak hedeflerinin şirketlerin talepleri doğrultusunda revize edilmesi de eklenmiştir. Ancak bu revizyon bile şirketlerin taleplerinin karşılanması anlamında yetersiz kalmıştır.

Özelleştirme ve piyasalaştırma politikalarının maliyetleri önceleri kamu şirketleri üzerinden dolaylı bir biçimde vatandaşın vergileriyle finanse edilirken, bugün dağıtım bölgelerinin de özelleştirilmesiyle direkt faturalara yansıyan görünür bir maliyet söz konusudur.

Oranı Yüksek Olana Ödül

Gerçekleşmelere bakıldığında bir kaç bölge hariç ciddi düşüşler olmadığı görülmektedir. EPDK tarafından hedeflerin revize edilerek, yukarıya çekilmesine rağmen, özelleştirmeler yoluyla ülke genelindeki oranın düşmesine ilişkin beklentinin uzun dönemde de değişmeyeceği ortadadır. Resmi Gazete'de 31 Aralık 2015 tarihinde yayımlanan yeni düzenleme ile kayıp ve kaçak oranları yüksek olan dağıtım şirketleri için özel bir statü oluşturularak, kimi yükümlülüklerden muafiyet sağlanmıştır. "Ülke ağırlıklı ortalamasının" üzerinde kayıp ve kaçağı olan bu şirketlere özel kayıp ve kaçak hedefleri belirlenecek. Teknik kalite ve verimlilik kriterlerinden muaf olacaklar. Kalitesiz elektrik sunumu nedeniyle kullanıcılara ve iletim sistemine sıkıntı yaratmaları halinde tazminat ödemeyecekler. Kaçakla mücadele adına bu şirketler "mevzuat dışında istedikleri yere" sayaç tesis edebilecek; birkaç aboneye birden tespit amaçlı bütünsellik sayaç kurabilecekler. Hatta kaçak kullanım nedeniyle dağıtım sistemlerinde oluşan arızaların bedeli de "kontrol edilemeyen işletme gideri" olarak muhasebeleştirilerek, kullanıcılara yansıtılabilecekler.

Bu yönetmelik hükümleri, dağıtım kurumlarının özelleştirilmesine ilişkin yapılan ihalelerde var olmayan koşullar yaratarak söz konusu şirketlere "kaynak ve olanak aktarımı" içermektedir. Bu durumda ihale koşulları sarkatılmakta hem de sürekli savunulan "serbest piyasa" mantığına aykırı bir şekilde, kendi iradeleriyle ihaleye giren şirketleri kollanmaktadır. Bu yönetmelik ilgili maddelerinin iptalli için EMO tarafından kamu zararı oluşmaması adına ivedilikle yargı süreci başlatılmıştır.

Bu düzenlemeler ve bellerinin faturalarda gizleme ihtiyacı hissedilme-

si oranın uzun vadede düşürülmeyeceğine de işaret etmektedir. Kayıp ve kaçak konusunun ülkenin sırtında bir yük olması ancak bu bölgelerin yeniden kamulaştırılması ve bu kez siyasi ve şirket çıkarlarından özerk bir yapı ile yönetilmesiyle mümkün olabilir.

Geri Alınan Bedeller de Faturaya Eklenecek

EPDK tarafından yayımlanan ve 1 Ocak 2016 tarihinde yürürlüğe giren yeni tarifede kayıp ve kaçak bedeli, dağıtım bedelinin içene yedirilerek, faturada görünmez hale getirildi. Bu gizleme ile yeni dönemde bedel iadelerine ilişkin dava açılmasının önüne geçilmesi hedeflenmektedir. Kayıp ve kaçak bedellerinin geri alınmasına ilişkin mahkeme kararları, bu bedellerin hukuksuz olarak tahsil edildiğini tescillemektedir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın verilerine göre 2006-2014 dönemi arasında hukuksuz olarak toplanan kayıp ve kaçak bedeli 33 Milyar TL'yi buluyor.

Bu bedelin aslında tüm yurttaşlara, mahkeme kararı olmadan iade edilmesi için yasal düzenleme yapılmalıdır. Ancak bu beklentimizin yerine şirketlerin mahkeme kararıyla geri ödedikleri bedelleri ve mahkeme masraflarına ilişkin bir düzenleme hayta geçirildi. EPDK'nın 19 Aralık 2015 tarihinde yayımladığı Dağıtım Sistemi Gelirinin Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ ile bu bedellerin ve mahkeme masraflarının yurttaşların faturalarına eklenmesinin yolu açıldı. Odamız tarafından Danıştay'a götürülen ve iptali istenen düzenlemede esas işletme giderinin yüzde 7 artırılması öngörülmektedir. Tarifeye yansıtılacak işletme giderinin artırılmasına neden olacak bu kalemlerin hiç biri doğrudan dağıtım faaliyeti kapsamında değildir.

Şirketlerin hukuka aykırılığı yargı

kararıyla tespit edilen uygulamaları sonucu ödemesi gereken bedeller ile ticari tercih ve riskleri gereği katlanması gereken ödemelerinin tüketicilere yansıtılması adil değildir. Bu durum piyasa ekonomisinin genel kurallarına dahi aykırıdır. Şirket davayı kazandığında para kasasında kalacak, kaybettiğinde ise kasasından çıkan para yurttaşlardan toplanacaktır.

Kaçak Yeni Rant Kapısı oldu

Kayıp ve kaçak bedellerinin iade edilmesinin dağıtım şirketlerini zor duruma düşeceğine ve yeni yatırımlar yapılmasına ilişkin kaynak yaratılması gerektiğine ilişkin haber ve değerlendirmeleri hep birlikte okuyoruz. Elektrik zamlarına gerekçe olarak artan döviz kuru nedeniyle özelleştirme taksitlerinin ödenemediği ifade edilmektedir. Aslında bahsedilen döviz bazlı özelleştirme taksitleri dağıtım kuruluşlarının borcu değil. Söz konusu borç özelleştirme işlemiyle hisse satın alan şirketlerin veya kişilerin borcu olabilir. Devir bedellerinin dağıtım şirketlerinin gelirlerinden ödenmesi de söz konusu olamaz. Buna benzer gerekçelerle yapılan tarife değişiklikleri ancak hisse sahiplerinin gelirini artırmaya dönük olabilir. İptalini istediğimiz Dağıtım Sistemi Gelirinin Düzenlenmesi Hakkında Tebliğ'de gelirlerin bir kısmının tarife hesabına katılmayarak, doğrudan kar hanesine aktarılması ön görülmektedir. Dava masrafından, ağırlama giderine kadar tüm giderlerinin tarifeye yansıtılması sağlanırken bazı gelirlerin tarife hesabında göz ardı edilmesi hisse sahiplerinin zengin edilmeye çalışılmasından başka anlam taşımamaktadır.

Dağıtım bölgelerini satın alan kimi şirketler gerçekten bir mali açmaza düşmüş ise yapılması gereken vakit kaybetmeden bu hisselerin yeniden kamuya dönmesi sağlanmasıdır.